

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Br. 00- 51/14-59/
Podgorica, 9. maj 2014. godine

INFORMACIJA

SA SASTANKA PREDSJEDNIKA I ZAMJENICE PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SKUPŠTINE CRNE GORE SA PREDSTAVNICIMA NVO SAVEZ UDRUŽENJA RODITELJA DJECE I OMLADINE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU “NAŠA INICIJATIVA”, održanog 28. aprila 2014. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković i zamjenica predsjednika Odbora dr Ljiljana Đurašković održali su sastanak sa predstavnicima NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“: Milisavom Koraćem, Danijelom Prelević i Vezinom Čosović. Sastanku je prisustvovala i predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja Mirjana Đurić.

Sastanak je održan 28. aprila 2014. godine u Skupštini Crne Gore, sa početkom u 10 sati.

Sastanak utvrđen Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2014. godinu organizovan je u cilju razmatranja nastavka saradnje Odbora i NVO „Naša inicijativa“ na planu promocije i zaštite prava djeteta, sa posebnim fokusom na poboljšanje položaja djece sa teškoćama u razvoju.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je saopštio da je, na sugestiju izvršnog direktora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Milisava Koraća, poziv za sastanak, u cilju sveobuhvatnijeg razmatranja problema sa kojima se djeca sa teškoćama u razvoju suočavaju, uputio i Ministru rada i socijalnog staranja i Ministru finansija. Zahvalio je predstavnicima Ministarstva rada i socijalnog staranja koja se odazvala pozivu.

Naglašavajući da djeca sa teškoćama u razvoju predstavljaju najranjiviju grupu, Predsjednik je istakao da Odbor za ljudska prava i slobode u kontinuitetu značajnu pažnju i brojne aktivnosti posvećuje poboljšanju njihovog položaja u društvu. Saopštio je da su značajne aktivnosti realizovane kroz saradnju sa NVO „Naša inicijativa“, uspostavljenu 2010. godine i saradnju sa nadležnim ministarstvima Vlade Crne Gore i naglasio da Odbor shvata težak položaj djece sa teškoćama u razvoju i njihovih roditelja i izražava spremnost da se ovim pitanjima bavi i u narednom periodu. Naveo je da je i Vlada Crne Gore realizovala značajne aktivnosti u cilju poboljšanja položaja djece sa teškoćama u razvoju, uprkos problemima sa kojima se suočava zbog ekonomske krize koja je poslednjih godina zahvatila i našu državu. Istakao je da će Odbor tokom 2014. godine, shodno Planu aktivnosti, razmotriti Informaciju o utrošku sredstava Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, a takođe će, u dijelu zakonodavne aktivnosti, razmatrati Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom koji priprema Vlada Crne Gore. Značajnim je ocijenio i Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom za 2014. godinu kojim je definisano 13 prioriternih objekata koje je potrebno prilagoditi, odnosno na kojima je potrebno izvršiti uklanjanje arhitektonskih barijera u cilju stvaranja pristupačnog okruženja za sve, među kojima je i Skupština Crne Gore.

Zamjenica predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljana Đurašković je pozdravila predstavnike Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“. Saopštila je da u Crnoj Gori živi preko 60 000 osoba sa invaliditetom, a da taj broj nije ni konačan. Zamolila je predstavnike NVO „Naša inicijativa“ da ih u najkraćem upoznaju sa problemima sa kojima se suočavaju kako bi razmotrili u čemu im Odbor za ljudska prava i slobode može konkretno pomoći.

Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ koje okuplja 20 lokalnih udruženja je zahvalio na organizovanju sastanka i spremnosti Odbora za nastavak dosadašnje uspješne saradnje sa organizacijom koju predstavlja. Istakao je da veoma cijeni aktivnosti koje Odbor za ljudska prava i slobode preduzima na poboljšanju položaja djece sa teškoćama u razvoju iako nije matični odbor za ovu oblast. Zahvalio je i predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja što prisustvuje sastanku i izrazio žaljenje što nije prisutan predstavnik Ministarstva finansija, navodeći da je ministar finansija dr Radoje Žugić sa kojim su imali nekoliko sastanaka iskazao posvećenost djeci sa teškoćama u razvoju.

Istakao je da je ovo šesti sastanak sa Odborom za ljudska prava i slobode i podsjetio da je prethodni sastanak održan u martu prošle godine, a problemi o kojima su tada govorili, uglavnom postoje i sada. Izrazio je očekivanje da će se uz napore svih društvenih subjekata, u mjeri mogućeg i realnog, oni postepeno rješavati. Istakao je da bi bili veoma zadovoljni ukoliko bi se saradnja sa Odborom ojačala i produbila na način što bi Odbor konkretno podržao njihove određene predloge i inicijative. Saopštio je da imaju dobru saradnju i sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Ministarstvom finansija i izrazio nadu da će zajedničkim djelovanjem, svako u skladu sa svojom nadležnošću, doprinijeti poboljšanju položaja djece sa teškoćama u razvoju.

Izvršni direktor NVO „Naša inicijativa“ je ukazao na ključne oblasti i probleme sa kojima se suočavaju djeca sa teškoćama u razvoju, a to su: oblast socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i vaspitno-obrazovna oblast. Saopštio je da socijalno-ljekarske komisije koje odlučuju o pravima djece sa teškoćama u razvoju u određenim situacijama krše Pravilnik o medicinskim indikacijama prilikom utvrđivanja prava na tuđu negu i pomoć i ličnu invalidninu. Saopštio je da Ministarstvo rada i socijalnog staranja odlučuje po žalbi na navedena rješenja, ali roditelji djece sa teškoćama u razvoju imaju dovoljno obaveza i brojnih problema da bi se bavili i tim pitanjima i ulagali žalbe na rješenja. Jedan od problema na koje ukazuju već duži vremenski period je nepostojanje stomatoloških ordinacija prilagođenih djeci sa posebnim potrebama i Milisav Korać je saopštio da su Ministarstvu zdravlja prije četiri godine podnijeli prijedlog da se formiraju tri ordinacije na nivou Crne Gore, ali da problem i dalje postoji, zbog čega su roditelji primorani da svoju djecu vode na liječenje u Beograd. Takođe, ukazao je i na probleme u vezi sa rehabilitacijom djece sa teškoćama u razvoju u Centru za rehabilitaciju u Igalu. Istakao je da značajan broj djece i omladine sa teškoćama u razvoju nema ni elementarno obrazovanje, s obzirom da su ranije postojali restriktivni uslovi za upis u škole pa ova djeca nijesu bila u mogućnosti da pohađaju redovne škole. Smatra da Ministarstvo prosvjete treba da organizuje edukacije ove djece i omladine po skraćenom sistemu.

Milisav Korać je saopštio da postoji namjera i želja pojedinaca da pomognu djeci sa teškoćama u razvoju, kao posebno osjetljivoj kategoriji stanovništva, ali bi uz malo veće napore i konkretne aktivnosti svih nadležnih državnih organa i njihovu međusobnu saradnju, bilo moguće postići mnogo više. Naglasio je da su sredstva koja se uplaćuju u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom namjenska sredstva i treba ih u tu svrhu i koristiti, ali zabrinjavajući je podatak koliko sredstava je uplaćeno Fondu, a koliko je od toga namjenski utrošeno. Iako je usvojen Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti kojim su predviđene nove usluge podrške djeci sa teškoćama u razvoju, po ocjeni izvršnog direktora NVO „Naša inicijativa“ isti nije naročito promijenio položaj osoba sa invaliditetom. Mišljenja je da licima

sa najtežim smetnjama u razvoju treba obezbijediti veću finansijsku podršku, jer su dosadašnji iznosi bili mali za njihove realne potrebe. Smatra da bi trebalo omogućiti da majke djece sa teškoćama u razvoju, makar one koje imaju djecu sa najtežim smetnjama u razvoju, a koje nijesu u radnom odnosu, dobijaju određenu mjesečnu naknadu, jer takva rješenja postoje u nekim razvijenim državama. Osnivanje dnevnih centara u brojnim gradovima u Crnoj Gori smatra dobrim rješenjem, ali je ukazao i na problem koji nastaje s obzirom da odrasla djeca i omladina ne mogu da borave u tim ustanovama. Takođe, saopštio je da je u gradovima mnogo veći broj djece sa smetnjama u razvoju, nego što su kapaciteti postojećih dnevnih centara. Podsjetio je i na Zaključke Skupštine Crne Gore od 28. decembra 2012. godine, pored ostalog, propisano da se u slučaju da se ostvari povećanje poreskih prihoda u odnosu na plan, da će Vlada predložiti mjere u cilju povećanja izdataka i socijalnih naknada za socijalna davanja, dječje dodatke, tuđu njegu i pomoć i invalidninu. Prema saopštenjima iz medija u prethodnoj godini ostvaren je prihod iznad planiranog, ali sredstva nijesu usmjerena za navedenu namjenu. Istakao je da svake godine kasni i raspodjela sredstava od igara na sreću, jer se oglas raspisuje obično u avgustu, a sredstva se isplaćuju 31. decembra, što ocjenjuje problematičnim. Takođe, postoji problem i u angažovanju asistenata za pomoć licima sa invaliditetom, jer ne postoji pravilna raspodjela asistenata po udruženjima. Kada je riječ o zapošljavanju lica sa invaliditetom, saopštio je da prema podacima Zavoda za zapošljavanje prošle godine je zaposleno 100 lica, od čega 50 na određeno vrijeme od nekoliko mjeseci.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je saopštio da je osnivanjem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom Vlada Crne Gore pokazala dobru namjeru da pomogne licima sa invaliditetom, ali je problem što poslodavci radije uplaćuju sredstva u Fond, nego što zapošljavaju lica sa invaliditetom. Takođe, sredstva iz Fonda mogu da se koriste samo putem projekata i isključivo za zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Danijela Prelević je upoznala predstavnike Odbora sa problemima sa kojima se susrijeću djeca sa intelektualnim smetnjama, jer po završetku osposobljavanja u resursnim centrima, većina njih nije u mogućnosti da pronađe posao, zbog čega se vraćaju kućama i ostaju izolovani od ostatka društva. Saopštila je da veliki broj djece sa smetnjama u razvoju po završetku srednje škole gubi sve izvore finansiranja, prijavljuju se na Zavod za zapošljavanje, a mogućnosti njihovog zapošljavanja veoma su male. Putem udruženja pokušavaju obezbijediti određeni posao za omladinu sa teškoćama u razvoju, ali se i u tom postupku suočavaju sa brojnim problemima i preprekama u dobijanju neophodnih dozvola za obavljanje zanatskih djelatnosti. Saopštila je da je Udruženje kojim ona rukovodi projektom dobilo 7000 eura za opremanje radionice kolača u kojoj bi radile osobe sa teškoćama u razvoju, ali im za pribavljanje raznih dozvola treba još toliko sredstava. Istakla je da lokalna udruženja za pomoć djeci sa smetnjama u razvoju rade uglavnom u iznajmljenim prostorijama. Ukazala je i na neravnomjerno raspoređivanje asistenata koji se dodjeljuju organizacijama i udruženjima koja se bave zaštitom prava djece sa teškoćama u razvoju. Saopštila je i da se kasni sa raspodjelom sredstava od igara na sreću, mnogo veća sredstva daju se pojedinim organizacijama koje se bave zaštitom životinja, nego organizacijama koje se bave licima sa invaliditetom. Mišljenja je da nije tačno da projekti kojima apliciraju za sredstva Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom nijesu kvalitetni, naglasivši da iste te projekte podržava Evropska unija preko raznih fondova, kao i brojne ambasade stranih država u Crnoj Gori.

Vezira Čosović je upoznala učesnike sastanka sa problemima sa kojima se suočavaju roditelji djece sa smetnjama u razvoju u Rožajama. Saopštila je da u Rožajama ne postoji dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju, već se usluge ovoj djeci pružaju u lokalnom udruženju i istakla da se suočavaju sa brojnim problemima. Nije zadovoljna sredstvima dobijenim od Komisije za raspodjelu sredstava od igara na sreću, jer su za određeni projekat zahtijevali 11 000 eura, a odobreno im je 5900, od čega je 4000 već potrošeno, a projektom je planirana i

realizacija kreativne radionice na primorju, tako da će sredstva za to morati da obezbijede iz drugih izvora, što nije jednostavno u postojećoj ekonomskoj situaciji. Mišljenja je da servis podrške asistent u nastavi treba dodatno afirmisati. Takođe je ukazala i na probleme sa kojima su suočavaju u angažovanju i plaćanju asistenata u njihovom Udruženju u Rožajama, prouzrokovane izmjenama Zakona o finansiranju političkih partija.

Upoznala je predstavnike Odbora sa ličnim problemom i navela da njen 18-ogodišnji sin ima cističnu fibrozu, imao je svog izabranog ljekara pedijatra u Kliničkom centru Crne Gore, ali sticanjem punoljetstva treba da izabere ljekara za odrasle, a porodica želi da on i dalje bude kod istog ljekara kako bi pratio njegovu bolest zbog čega su se obraćali i Fondu zdravstva, ali i dalje ne mogu da riješe problem.

Predsjednik Odbora je istakao da dijete kada napuni 18 godina mora da ima izabranog ljekara na primarnom nivou zdravstvene zaštite koji će ga po potrebi upućivati kod ljekara specijaliste.

Zamjenica predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljana Đurašković je istakla da svi poslanici treba da se bore za poboljšanje položaja djece sa teškoćama u razvoju i obećala da će, u mjeri mogućeg, nastojati da doprinese usvajanju što kvalitetnijih zakonskih rješenja kojima će se definisati prava djece sa teškoćama u razvoju. Odgovarajući na pitanja predstavnika NVO „Naša inicijativa“ u vezi sa stomatološkom zaštitom saopštila je da je razgovarala sa direktorom Poliklinike za stomatologiju i da joj je saopšteno da za sada ne postoje tehnički uslovi za popravku zuba djeci sa smetnjama u razvoju pod opštom anestezijom, ali je moguće vršiti vađenje, s tim što je potreban uput izabranog ljekara pedijatra ili izabranog stomatologa, uz naznaku da je zbog osnovne bolesti djeteta intervenciju potrebno uraditi u opštoj anesteziji. Mišljenja je da bi trebalo stvarati kadar i uslove za obavljanje takvih aktivnosti na Fakultetu za stomatologiju u Podgorici, jer usluge ove vrste može da pruži samo multidisciplinarni tim ljekara i medicinskog osoblja. Istakla je da je kao specijalista dječije preventivne stomatologije radila u Ulcinju gdje je imala 54 kartona djece sa teškoćama u razvoju tako da dobro poznaje navedenu problematiku.

Predsjednik Odbora je saopštio da je izmjenama Zakona o zdravstvenoj zaštiti stomatološka zaštita izmještena iz primarne zdravstvene zaštite, a stomatolozi koji rade privatno zbog nepostojanja materijalnog interesa nijesu posebno zainteresovani da pružaju stomatološku zaštitu pacijentima visokog rizika. Podsjetio je i da su zakonima zaštićena sva prava pacijenata, a da se ljekari prilikom intervencija koje pružaju pacijentima ove vrste suočavaju sa velikim rizikom i njihova prava nijesu zaštićena tako da jednostavno ne žele da se bave ovim veoma teškim poslom dok imaju mogućnosti da znatno više zarade pružajući druge stomatološke usluge. Mišljenja je da problem treba rješavati sistemski, uz učešće svih relevantnih subjekata.

Mirjana Đurić, savjetnica u Ministarstvu rada i socijalnog staranja je podsjetila da je u junu 2013. godine stupio na snagu novi Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti nakon čega je uslijedilo usvajanje više pravilnika iz ove oblasti. Saopštila je da je novim Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti pored materijalnih prava, propisan i niz usluga. Uspostavljena je nacionalna baza podataka o dječjoj zaštiti u Crnoj Gori, sa ciljem da obezbijedi pouzdane podatke o situaciji djece i njihovim potrebama, kao i mjerama zaštite i servisima koji im se pružaju od strane centara za socijalni rad. Saopštila je da su u radnim grupama za izradu predloga zakona i podzakonskih akata i predstavnici nevladinog sektora koji imaju mogućnost da saopšte njihove predloge i sugestije. Pozvala je predstavnike NVO „Naša inicijativa“ i ostale roditelje djece sa smetnjama u razvoju da žalbe na rad socijalne i ljekarske komisije dostave Ministarstvu rada i socijalnog staranja koje će razmotriti svaki konkretan slučaj. Takođe, istakla je da je u toku izrada pravilnika o socijalnim i medicinskim indikacijama, kao i pravilnika o pružanju usluga socijalne zaštite u javnim ustanovama na lokalnom nivou. Tokom godine usvajanjem pravilnika biće definisani i minimalni standardi za pružanje usluga socijalne zaštite, tako da će određene usluge biti pružane samo onima koji zadovolje propisane standarde, a veza sa korisnikom

usluga biće centar za socijalni rad. Takođe, biće utvrđeni kriterijumi za asistente u nastavi, tako da će i ova usluga biti pružena samo onima koji zadovolje standarde.

Predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja je saopštila da su u 2013. godini otvoreni dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju u Beranama i Cetinju, a potpisani su memorandumi o saradnji za izgradnju ovih objekata u još četiri opštine. Kako djeca, odnosno omladina, nakon navršениh 18, 21 ili 27 godina moraju da napušte dnevne centre, biće potrebno razviti nove usluge za tu populaciju, na čemu se radi. Saopštila je da država plaća usluge svim korisnicima dnevnih centara, iako je u obavezi samo za one korisnike koji nijesu u finansijskoj mogućnosti da to učine.

U vezi sa stomatološkom zaštitom istakla je da je Akcionim planom Vlade za implementaciju Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom u toku ove godine planirano preduzimanje aktivnosti na poboljšanju stanja u ovoj oblasti. Govoreći o Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, istakla je da je Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, propisano da se sredstva iz Fonda mogu koristiti isključivo za zapošljavanje lica sa invaliditetom. Saopštila je da Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije bilo saglasno sa predlogom da se roditeljima djece sa teškim smetnjama u razvoju obezbijedi određena nadoknada, jer smatraju da taj pristup nije inkluzivan i doprinijelo bi se još većem zatvaranju porodica koje imaju djecu sa teškoćama u razvoju. Veoma je važno da organizacije koje se bave zaštitom prava djece sa teškoćama u razvoju ostvare međusobnu saradnju, kao i saradnju sa sportskim savezima i organizacijama. Kada je riječ o prostoru za rad udruženja, istakla je da opštine izlaze u susret značajnom broju udruženja tako što im besplatno ustupaju prostorije na korišćenje, ali je teško obezbijediti prostor za sve, pa je preporučila da i više nevladinih udruženja koristi zajedničke prostorije.

Milisav Korać je saopštio da su predstavnici nevladinog sektora članovi radnih grupa za izradu nacarta zakona, ali da često budu preglasani oko pojedinih predloga koje daju, podsjetivši da je tako bilo i prilikom izrade zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti. Istakao je da dnevni centri jesu dobri, ali nedovoljnog kapaciteta za svu djecu sa teškoćama u razvoju, s tim što neke opštine još uvijek i nemaju dnevni centar.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je ocijenio da poslanici moraju biti lobisti za građane, posebno za djecu sa teškoćama u razvoju, shodno funkciji koju imaju. Istakao je da poslanici uvijek podržavaju sve zakonske predloge koji su realno ostvarivi, ali da treba utvrditi prioritete prilikom rješavanja problema. Veoma je važno da osobe sa invaliditetom budu prihvaćene od strane ostalih članova društva, a potrebe i probleme djece sa teškoćama u razvoju nekada i sami roditelji teško mogu razumjeti. Izrazio je nadu da će zajedničkim radom, uvažavajući probleme sa kojima se suočavaju djeca sa teškoćama u razvoju, kao najugroženija kategorija našeg društva, doprinijeti poboljšanju njihovog položaja. Istakao je da bi osobe sa invaliditetom trebalo zapošljavati, samim tim ih integrisati u društvo, kao korisne članove zajednice, a ne uplaćivati sredstva Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, jer se tako problemi ne rješavaju. Takođe, mišljenja je da nevladine organizacije treba da budu bolje osposobljene za izradu projekata kojima će aplicirati za sredstva za zapošljavanje osoba sa invaliditetom. Ukupna ekonomska situacija je loša, što utiče na rješavanje problema lica sa invaliditetom. Mnogo bitnije je obezbijediti redovnost isplate socijalnih davanja, a povećanjem sredstava mogla bi se ugroziti redovnost njihove isplate, što ne bi bilo dobro.

Učesnici sastanka su bili jedinstveni u ocjeni da djeca sa teškoćama u razvoju predstavljaju najranjiviju kategoriju stanovništva zbog čega im treba posvetiti posebnu pažnju i ulagati konstantne napore na poboljšanju njihovog položaja u društvu.

Zaključeno je da će Odbor za ljudska prava i slobode i u narednom periodu, u skladu sa svojim mogućnostima i nadležnošću, utvrđenom Poslovnikom Skupštine, kroz saradnju sa Savezom „Naša inicijativa“ i nadležnim ministarstvima nastojati da doprinese poboljšanju položaja djece sa teškoćama u razvoju.

Sastanak je završen u 11 sati i 40 minuta.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković